

УЧИТЕЛЬ-ПРОФЕСІОНАЛ – МЕНЕДЖЕР РАДІСНОЇ, УСПІШНОЇ, ЩАСЛИВОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Малаканова Л.В., Кривошапка І.В. (Полтава)

Сьогоднішня потреба, щоб сучасний освітній заклад був не лише місцем, де навчаються, але й простором життєдіяльності кожного його учасника, причому радісної, успішної, щасливої.

На жаль, на практиці 80 % учителів несуть із собою на урок незадоволення, роздратування, життєві негаразди тощо, тому 48 % учнів байдужі до навчання, 15 % – негативно ставляться до навчання, а 6 % – взагалі ненавидять школу. Саме тому надзвичайно актуальною постає проблема становлення вчителя-професіонала, який не лише володіє професійними компетенціями, але й уміє створювати простір радісної, успішної, щасливої життєдіяльності учасників освітнього процесу, тобто бути менеджером-фасилітатором.

Результати проведеного нами дослідження свідчать про те, що 56 % учителів шкіл визначили, що учитель-професіонал – це високоосвічена, культурна, дипломатична, всебічно розвинена людина, яка любить дітей, знає свій предмет досконало, любить його і може створити ситуацію навчання та дає позитивний результат, тобто вміє навчити і передавати учням (дітям) знання, уміння, навички; 20% – це вчитель вищої категорії, який обдарований і наділений вищими якостями, дає знання учням в доступній для них формі, вчить їх поважати себе і оточуючих, пов'язує набуті знання з повсякденням; 9% – це висококваліфікований, досконалий, вмілий педагог, який уміє позитивно впливати на дитину так, щоб вона не зрозуміла цього, може швидко провести діагностику вихованості тих дітей, з якими він працює; 3% – це спеціаліст, який повинен любити свій фах, уміти донести свої знання слухачам, викликати інтерес до свого предмету; 3% – це наставник для учнів, старший товариш для них; 3% – взагалі нічого не написали. Але, учні, студенти та самі вчителі відзначаються, що учитель-професіонал для сучасної школи скарб, знахідка, рідкість, на жаль, не норма. Ми з'ясували, що вчителі чітко не виокремлюють сутнісні ознаки професіонала.

Отже, вчителі не мають чіткого уявлення про сутність учителя-професіонала та його компетенції. Саме тому ми вважаємо за необхідне опрацювати понятійний апарат.

Професіональний менталітет визначається наявністю особливого соціально-психологічного типу особистості, в структуру якої входять як типові форми психічного відображення дійсності, так і специфічні системи ціннісних орієнтацій, експектацій, соціальних установок, що індивідуально розкриваються в спрямованості на педагогічну діяльність, в якій здійснюється абсолютно особливий тип стосунків і взаємодій індивідів і визначається особлива позиція в них педагога. Відповідно, внаслідок включення особистості в професійне поле діяльності сама її позиція до світу, аттитюди, мислення трансформуються у відповідності до цієї діяльності і формується професійна Я-концепція (В.А.Сонін). *Компетенція* – (лат. *competentia*, від *competere* – взаємно прагнути; відповідати, підходити) – коло повноважень будь-якої організації, установи або особи; коло питань в яких певна особа має певні повноваження, знання, досвід. *Компетентність* – поінформованість, обізнаність, авторитетність. *Компетентний* – (лат. *competentis*) – належний, відповідний. 1. Досвідчений у певній галузі, якомусь питанні. 2. Повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи. *Ключові компетенції* – загальна здатність людини мобілізувати набуті знання, уміння і навички у процесі професійної діяльності, а також використовувати узагальнені способи виконання дій (А.В.Усова).

Для виявлення професіоналізму вчителя розробляються його критерії, рівні, але єдиного підходу немає. Виокремлюють, наприклад, такі рівні професіоналізму: репродуктивний, майстерський, дослідницький. Інші дослідники називають оптимальний, припустимий критичний, неприпустимий рівні або нульовий, низький, середній і високий. Дуже часто рівні професіоналізму педагога ототожнюють із кваліфікацією. Критерії, за якими визначають рівні професіоналізму, поділяють на: об'єктивні, суб'єктивні, результативні, процесуальні, нормативні, індивідуально-варіативні, наявного рівня, прогностичні, професійної навченості, творчі, соціальної активності і конкурентноспроможності професії в суспільстві, професійної стійкості (відданості), якісні та кількісні. (А.К.Маркова). Рівні професіоналізму базуються на системі показників: продуктивність діяльності, рівень кваліфікації і професійної компетентності, оптимальна інтенсивність і напруженість праці, точність і надійність діяльності, організованість, низька залежність від зовнішніх факторів, володіння сучасним змістом і засобами розв'язування професійних завдань, стабільність показників діяльності, рівень розвитку особистісно-ділових і професійно важливих якостей, рівень мотивації досягнень, можливість розвитку суб'єкта праці як особистості, спрямованість на досягнення позитивних соціально значущих цілей.

А.К.Маркова дослідила та описала найсуттєвіші етапи, якими проходить учитель на шляху до професіоналізму: етап адаптації вчителя до своєї професії: первинне засвоєння вчителем норм, менталітетів, необхідних прийомів, технік, технологій; етап самоактуалізації вчителя в професії: усвідомлення вчителем своїх можливостей виконання професійних норм, своїх індивідуальних особливостей, саморозвиток себе засобами професії, цілеспрямоване та свідоме посилення своїх позитивних якостей, нівелювання негативних, утвердження індивідуального стилю; етап вільного володіння вчителем професією на рівні майстерності, гармонізації вчителя з професією: засвоєння високих стандартів, повторення на хорошому рівні раніше кимось підготовлених зразків, методичних розробок; етап вільного володіння вчителем професією на рівні творчості: збагачення вчителем досвіду своєї професії за рахунок особистого творчого внеску, впровадження авторських знахідок, удосконалень у власній праці.

По шляху до високого рівня професіоналізму в учителя поступово формуються педагогічні позиції, що відповідають певному рівню професіоналізму: педагогічна позиція-предметника, методиста > діагноста > вихователя > майстра > технолога > професіонала-дослідника. Відповідно, оволодіння професіоналізмом – це послідовне сходження по зазначених сходинках (рівнях). Це дає вчителю орієнтири в проектуванні свого професіонального зростання, експерту – більш точно підґрунтя при оцінюванні його праці. Етапи та рівні (сходинки) професіоналізму можуть бути позначені в кваліфікаційних категоріях. *Кваліфікація – це рівень (ступінь) професіоналізму, що виражений в певних соціально виражених нормах.* Відповідно до вимог, які висуває суспільство до вчителя-професіонала, розробляються кваліфікаційні характеристики і моделі. Зупинимось на пріоритетній моделі вчителя – акмеологічній, в якій органічно поєднуються чотири складових: 1. *Компетентність* (досконала); 2. *Особистісна орієнтація* (досконала); 3. *Морально-духовна цінність*; 4. *Акмеологічна професійна позиція педагога.*

Головна мета акмеологічної моделі – розвиток особистості педагога, його концептуального „Я”, розуміння соціокультурної й освітньої ситуації, усвідомлення себе, насамперед, як особистості, а згодом як спеціаліста, професіонала. У змісті цієї моделі ніби поєднано три головні феномени, зокрема, Людина, освітнє середовище і Педагог, що пов'язані між собою, але зв'язок між

ними спрямовується по висхідній – саморозвиток індивідуальності – культура особистості. Пріоритетний сучасний орієнтир – розвивати вільну, незалежну, духовно багату, активну особистість, яка з любов'ю, творчо ставиться до своєї справи, до своєї культури, до свого життя і до світу в цілому. Умови для розвитку такої особистості може створювати учитель-професіонал, який досяг високого рівня професіоналізму.

Наш досвід наукової, дослідницької і практичної діяльності допоміг розробити власну модель гармонійного розвитку вчителя-професіонала, яка включає в себе три основні компоненти:

Гармонійний розвиток професіонала

Рис. 1. Гармонійний розвиток учителя-професіонала

Саме такий учитель-професіонал, який володіє професіональною культурою, педагогічною майстерністю та інноваційними педагогічними технологіями, здатен бути менеджером-фасилітатором, едхократом радісної, успішної, щасливої життєдіяльності кожного учасника освітнього процесу. Отже, щоб навчати дітей, почати треба вчителю із себе, творити Себе за законами Гармонії та Краси, використовуючи формулу щастя (Рис. 2.)

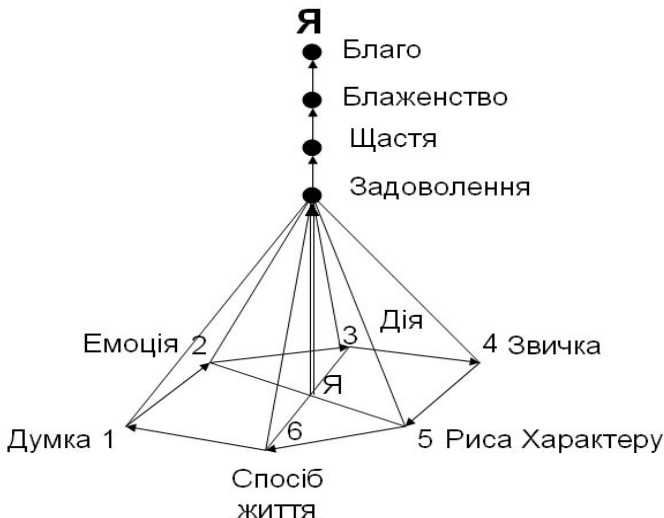

Рис. 2. Модель формули щастя

Учитель-професіонал покликаний Творити Себе і світ навколо себе за законами Гармонії на основі загальнолюдських чеснот – Віри, Надії, Любові.

Література

1. Емельянова М. Особенности профессионального становления педагога // Дошкольное воспитание. – 2007. – №1. – С.104-107.
2. Луценко В. Учитель XXI ст. Двадцять років поспіль // Шкільний світ. – 2004. – №48. – С.2-4.
3. Малаканова Л.В., Пивовар Н.М. Дослідження моделі вчителя-професіонала / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Пед. майстерність як сучасна технологія розвитку особистості вчителя”. – 2002р. – Полтава: АСМІ, 2002 – С.170 – 173.
4. Ратаєк З. Професіоналізм сучасного вчителя – відкрита проблема педагогічної теорії та практики // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – №5. – С.197-204.

РОЛЬ БАЗОВОГО КУРСУ “БОТАНІКА” У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Морозюк С.С., Мельниченко Н.В. (Київ)

Проблема екологічної освіти і виховання після прийняття Державної концепції екологічної освіти (2001 р.) не дискутується; нині лише обговорюються і розробляються освітні проблеми, що можуть забезпечити досягнення цієї мети. Формувати екологічне мислення і екологічну культуру можна лише на базі екологічних знань.

Одним зі шляхів удосконалення підготовки майбутніх вчителів з питань екологічної освіти та виховання на факультетах природничого профілю має бути екологізація фахових нормативних курсів.

Нами проведений аналіз програм і навчальних посібників одного з основних курсів, а саме з курсу “Ботаніка”, опублікованих за роки незалежності нашої держави. Даний курс читається здебільшого студентам I та II року навчання (1-13). Аналіз показав, що певні елементи екологічних знань знайшли в них своє відображення. Проведений аналіз доступної нам навчальної літератури дозволив виявити лише в одному навчальному посібнику (1) викладений на належному рівні матеріал про пристосування рослин до екологічних умов довкілля. Проте в жодному з проаналізованих джерел ми не виявили даних про вплив на рослини зміненого природного середовища. А саме такі дані у порівнянні з нормою і надають можливість формувати екологічне мислення. Якщо людина зі шкільної лави знає, що в результаті хімічної боротьби зі шкідниками чи бур'янами гинуть не тільки шкідники та бур'яни, але й корисні рослини зазнають значної шкоди, оскільки вони у процесі живлення разом з водою поглинають з ґрунту не тільки потрібні їм речовини, але й шкідливі для них, то вона зважено прийматиме рішення про застосування таких речовин.

Вважаємо, що нормативний курс “Ботаніка” у тій його частині, що ознайомлює студентів з анатомічними і морфологічними особливостями будови рослин, слід обов'язково доповнити характеристикою середовищ існування рослин (повітряного, водяного, ґрунтового), при цьому необхідно розкривати питання про зміни, що відбуваються у будові клітин і органів рослин внаслідок забруднення середовища їхнього існування.